Сяргей Календа

Лісты ў бутэльцы

Горад

Горад В. невялікі, але кожнаму, хто жыве ў ім, ён здаецца самым вялікім у свеце, бо з кожнага акна кожнай хаты можна бачыць бясконцы гарызонт мора, за які на ноч сыходзіць купацца сонца.

У горадзе сто адзінаццаць дамоў, і горадам яго завуць толькі мясцовыя, бо акрамя бясконцасці гарызонту да іх у партовы тэрмінал ходзіць стары, тоўсты і рыпучы паром, і такім чынам, калі ёсць порт, хоць і невялікі, і нават паром, то кожная вёска побач ператвараецца ў горад.

Мама

Стася, як звычайна гэта было ў яе жыцці, колькі яна сябе памятае, прачнуўшыся ўначы, а чацвёртай, нават без будзільніка, паднялася з ложка, дастала з–пад коўдры яшчэ цёплую Лэцці — плюшавую паласатую чорна–белую котку, прыціснула да грудзей і накіравалася ў матчын пакой, будзіць яе на паром.

Мама, колькі сябе памятае Стася, раз на год, у сезон, адпраўляецца на паўгода працаваць на вялікім лайнеры, да якога яна паплыве спачатку паромам.

Стася становіцца каля мамы, тая яшчэ спіць, і акуратна, лапкай Лэцці дакранаецца да яе носа. Пачынае гладзіць мамін нос, пакуль тая не расплюшчыць вочы.

— Стася! Ты што робіш? Колькі часу?!

— Не ведаю, колькі часу. Добрай раніцы!

— Добрай, дачушка. Ты зноў мяне рана падымаеш!? Я прачнуся, толькі калі пачую будзільнік, а ты або ідзі да мяне і ціхенька паляжы, або вяртайся ў свой пакой і там можаш гуляць.

Стася, зразумела, выбірае першае, бо мама цёплая і мяккая, зусім як плюшавая котка, да таго ж, з мамай весела, нават калі яна спіць і сапе.

Паром

Раніцай мама піла моцную чорную каву і пакідала Стасі настаўленні на будучыя паўгода, не слухаючы абурэнні і незадаволеныя пасопванні дачкі:

— Я буду слаць табе паштоўкі, лісты і, калі будзе магчымасць, буду званіць, але не часта… Слухай цётку Валю, добра? Гэта, можа, апошні раз я на лайнеры працую, разумееш… Нам патрэбныя грошы. Ці ты на ўсё жыццё хочаш тут захраснуць? Табе патрэбная нармальная адукацыя, праца — бачыш, я адна стараюся як магу. І так цудоўна, што мяне яшчэ бяруць на гэтую працу. Так, я зарабіла грошай, але недастаткова, каб мы з табой змаглі пачаць новае жыццё. Бачыш, бацька твой адразу рукі ў ногі ды сплавіўся на сваёй баржы, куды вочы глядзяць, а я не хачу, каб у нас праз гэта не было грошай, бо я твая падтрымка… І слухаць нічога не жадаю пра тваю цётку і тваю кузіну, мы ім мусім быць удзячныя, што будуць цябе даглядаць, у школу вадзіць, карміць цябе. Так, я пакінула ім грошы, так, ты будзеш з кузінай разам хадзіць у школу. Так! Хопіць мне тут плакаць! Думаеш, мне самой не моташна? Тут працы няма, мала плацяць, а я прывязу нам грошай, шмат, і мы пачнём нармальна жыць. Не, мы не нармальна жывём…

Стасіну маму можна было нават не перапыняць, не ўступаць у дыялог, дастаткова было толькі моўчкі слухаць або акуратна плакаць, каб яна не сварылася і проста распавядала, выказалася, каб палягчэла перад далёкай дарогай. Каб не забірала з сабой свае боль і смутак, скруху і расчараванне.

Маме з сабой патрэбна ўзяць толькі любоў і шчасце, і пару кавалкаў шарлоткі, што спякла малая.

Чаканне

Пра што Стасі было думаць, калі яна адразу, як схаваўся карабель за даляглядам, пачала думаць пра маму і пра тое, што калі яна вернецца, то яны абавязкова адразу пойдуць і набудуць дом — уласны дом, каб не жыць ні ў цёткі, ні дзе яшчэ… Усе справы адкладуць, бо галоўнае — быць разам, закласці свой кветкавы сад.

Стася спачатку палічыла дні ў месяцах, каб ведаць, паводле календара, колькі чакаць. Потым яна зразумела, што час пойдзе хутчэй, калі палічыць колькасць гадзін, і такім чынам, калі будзе мінаць адна гадзіна, аднімаць ад агульнага ліку…

Стася нудзілася тры дні і потым ужо на калькулятары палічыла хвіліны ў гадзінах, у спадзеве, што гэтак яшчэ хутчэй пацячэ час чакання…

Цётка сачыла за раскладам дня дзяўчынкі, але не дужа цікавілася яе ўнутраным станам, супакойваючыся тым, што Стася сытая і апранутая адпаведна з надвор’ем, астатняе ж — школа, уласны час, урокі ды пачуцці — яе не цікавіла, таму дзяўчынка праз тыдзень пачала прапускаць школу, выпраўляючыся адразу на ўзбярэжжа.

Спачатку дзяўчынка будавала замкі, дамкі і вёскі, уяўляючы, як і што будзе месціцца ў новым горадзе, краіне, куды яны пераедуць, аднак калі пачаў надыходзіць час вяртацца лайнеру з падарожжа, калі мама мусіла была ўжо з’явіцца на гарызонце, Стася не магла гуляць з пяском, каменьчыкамі і ўвогуле радавацца вясноваму сонцу, яна магла толькі глядзець удалячынь і чакаць, напружана, да болю ў вачах і скронях. Стаяць да болю ў нагах, пакуль цела само не падала, бо здатнае было толькі сядзець. Стася і седзячы чакала, пакуль цётка не прыязджала і не забірала яе позна ўвечары, бо раптоўна заўважала, што дома за сталом кагосьці не хапае і талерка супу зацягваецца тлушчам.

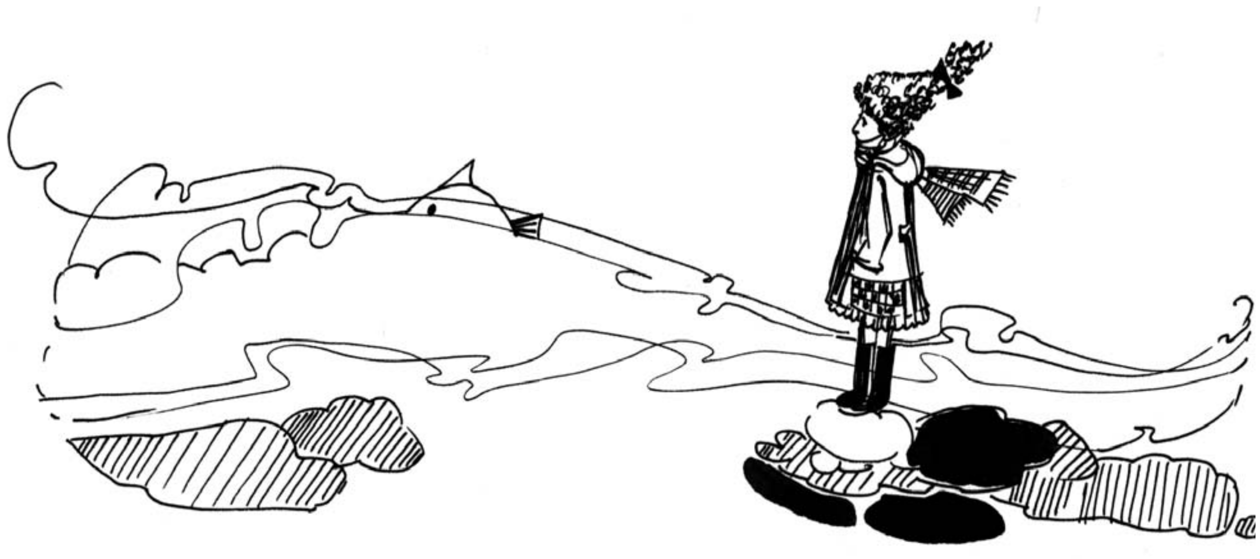

Лісты

У той год, увесну і нават улетку, увосень і ўзімку ніхто не прыехаў, не прыйшоў, не прыплыў і не прыляцеў. Паром прыйшоў, але мамы на ім не было. Лайнер іншай кампаніі таксама спыняўся ў тэрмінале на суткі для пагрузкі. Прыходзілі рыбацкія судны — і таксама без мамы.

Стася пачала кепска вучыцца ў школе, стала не проста прапускаць апошнія ўрокі, бо бегла на маяк, — яна зусім кінула вучыцца.

На ўсе скаргі са школы і ад цёткі мясцовы доктар выдаў для абароны дзяўчынкі вызваленне ад вучобы, прымусіўшы Стасю вучыцца дома і прапісаўшы супакаяльныя пігулкі, бо добра ведаў, што такое чаканне і што такое любоў, і што ад доўгага чакання можна забыцца на ўсё ў свеце.

І калі мінула тры гады чакання, а нічога не змянілася, Стася гэтак і працягвала хадзіць да мора, доктар больш не выпісваў лекі, а цётка ўжо даўно стамілася прыязджаць па яе ўвечары, каб забраць дадому.

Паціху, вельмі павольна, але няўмольна на Стасю ўсе забыліся, і яна раптам заўважыла сябе… Сваю прысутнасць у гэтым свеце, нікому не патрэбную, акрамя ўласна вось гэтага часу, вогкага паветра і салёнага мора.

Каб неяк падсумаваць сваё існаванне, патлумачыць уласнае чаканне, Стася пачала пісаць доўгія лісты, апісваючы, што яна рабіла і што будзе рабіць, пра што яна марыць. Гэтыя лісты, якія яна адрасавала маме і падпісвала маленькім малюнкам чайкі, Стася штодня клала ў заплечнік.

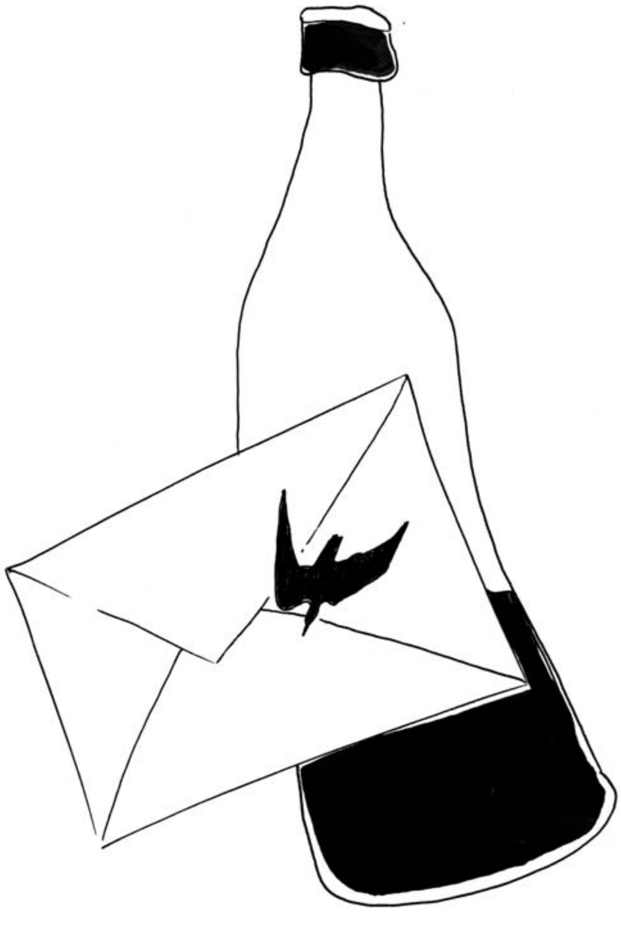

Лістоў у заплечніку большала, Стася пачала хадзіць у школу і нават пасябравала з Аяй, самай ціхай дзяўчынкай у класе…

Лістоў большала, бо дзяўчо вырашыла пісаць маме пра ўсё, што ў жыцці адбываецца, каб мама, калі вернецца, усё ведала. Яна пачала зноў бачыць людзей, сябраваць, займацца сваім жыццём, каб было пра што пісаць і, калі мама вернецца, даць ёй вялікі стос на чытанне пра яе самотнае жыццё ў чаканні.

Бутэлька

Напэўна, перыяд пісання лістоў быў для Стасі самым вясёлым і добрым, бо па трынаццатым дні нараджэння ў дзяўчынкі пачало мяняцца цела — яна рабілася дарослаю, яе думкі пачалі блукаць і адшукваць такія завулкі ды цёмныя пакоі ў сэрцы, дзе акрамя скрухі і плачу нічога не было. Стася крочыла наперад у жыцці, дзе падлеткавы сум быў не самым страшным для яе, бо аднойчы яна знайшла каля маяка бутэльку віна, паўпустую.

Спачатку Стася падумала: а што, калі яна не будзе больш пісаць маме лісты, а кожны свой аповед пачне апускаць у бутэльку, закаркоўваць і пускаць па хвалях у падарожжа?

Можа, такім чынам лісты ў бутэльцы знойдуць шлях да мамы?

Стася падняла бутэльку, паглядзела праз шкло на мора, страсянула вадкасць, панюхала рыльца, адчула пах віна і, замест таго, каб выліць яго на пясок, пакаштавала.

Стася не заўважыла, як прамінула тры гадзіны, сонца паспела патануць у моры, а яна ўсё пісала ліст маме і піла з бутэлькі, каб вызваліць месца для скручанай у трубачку паперы.

Як яна дайшла да дому, Стася памятае цьмяна, але яна дакладна ведае, што ліст у бутэльцы паплыў да мамы.

А ўжо дома цётка раўла на яе, бо пляменніца прыйшла п’яная, але Стася кепска гэта памятала.

Надышоў час і старыя лісты даслаць маме.

Дом

Як цётка раўла на дзяўчыну ў той вечар, нават немагчыма і ўявіць. Абзывала п’янюгай, дурным падлеткам, ненадзейнай асобай і нават выдумала тры новыя гідкія мянушкі для Стасі. Але дзяўчо было стомленае ад віна, таму адразу на канапе і заснула, абняўшы сваю плюшавую котку Лэцці.

Пасля таго вечара і знойдзенай бутэлькі Стася пачала штовечар адшукваць адмысловы шкляны канверт, і сама не заўважыла, як на яе і цётка перастала крычаць, і сяброўкі забыліся. Яна засталася сама сабе, а дом свой перанесла на ўзбярэжжа, дзе штовечар піла і пісала лісты ў бутэлькі.

Усе спробы пачаць дыялог з капрызным і кепскім падлеткам заканчваліся сваркамі ды пагрозамі сысці ў мора за маці. З дзяўчынай было цяжка.

Вяртанне

Ніхто не ведае, чым бы скончылася гэтае аднабаковае ліставанне і піццё, можа, Стасю давялося б праз некалькі гадоў пакласці на лячэнне, або што і горшае адбылося б: самагубства, гвалт… Калі б аднойчы не здарылася непрадказальнае, дзіўнае і неймавернае.

Калі Стасі споўнілася шаснаццаць, яна была чорным дзяўчом, замкнёнай дзяўчынай, якая ні з кім не сябравала, прымусова заходзіла часам у школу, але кожны дзень бавіла на пляжы, дзе адшуквала алкаголь, або нават скрадала якую пляшку з крамы, або далучалася да сумнеўных кампаній, якія радасна запрашалі прыгожае дзяўчо выпіць… Стася даўно перастала пісаць маці, пакінуўшы ў сваім жыцці толькі бутэлькі ды марскі пясок, першае — каб забывацца, другое — каб памятаць, бо пасля віна ўжо не было моцы пісаць, толькі думаць, нібыта ў імгле, пра штосьці даўняе і крыўднае.

Аднойчы раніцай цёплым дотыкам да шчакі, мяккай пяшчотнай рукою Стасю хтосьці пабудзіў, бо яна заснула наўпрост на ўслоне, схаваная летняй ноччу. Яна расплюшчыла вочы і пабачыла размыты сілуэт, які праз колькі секунд набыў выразныя рысы яе маці.

— Мама! — спалохалася і адначасова ўзрадавалася дзяўчына. — Я што, сплю!?

— Не, дачушка, я вярнулася!

— Не можа быць! Я цябе так чакала! Так чакала!

— Я бачыла, што ты мяне чакала, таму паспяшалася да цябе!

— Ты зарабіла ўсе патрэбныя грошы?! Мы можам нарэшце з’ехаць ад цёткі!?

— Так, я ўсё прывезла… Я атрымала ўсе твае лісты ў бутэльках і вельмі табе ўдзячная, бо, калі б не лісты, мора мяне не пусціла б да цябе.

— О, мама, як жа я сумавала!

— І ты тут заўсёды ночыла? На гэтай лаве? І што, піла вось гэта? — і маці кранула босай нагой бутэлькі з–пад віна.

— Ну, як табе сказаць, я пачала сябе гэтым суцяшаць, — прамовіла Стася, і толькі калі маці кранула нагою пляшку, заўважыла, што тая стаіць у чорнай сукенцы і белым фартуху, босая і з мокрымі валасамі. — А што гэта за ўбор, дзе твае рэчы?

— Я працавала пакаёўкай на лайнеры, якая ж на мне мусіць быць адзежа? Дый мокрая я, бо кажу табе — мора адпусціла мяне да цябе, але часова. Пакуль я табе сапраўды патрэбная, я буду з табой.

Стася нічога не зразумела з матчыных слоў, яна была проста шалёна радая, што нарэшце яе дачакалася, пасля незлічонай колькасці дзён, лістоў і бутэлек…

Жыццё

Мама шмат не гутарыла, нікому нічога не тлумачыла, яна забрала дачку ад сваёй сястры, пакінула той вільготныя грошы на стале і сышла ў бор, дзе самотна, далёка ад астатніх катэджаў, стаяў утульны дамок.

Стася імгненна забылася не толькі на ўвесь боль, але і на сумнеўныя кампаніі з алкаголем, і пачала зноў хадзіць у школу і сябраваць з ціхай дзяўчынкай Аяй.

Час паплыў павольна і лагодна, да дамка прыйшла бадзяжная чорна–белая котка, з выгляду рыхтык як Стасіна плюшавая цацка ў дзяцінстве. Котка пасялілася пад страхой, і яе, як і цацку, назвалі Лэцці.

Стася моцна палюбіла дом, проста жыць і радаваць сваю маму. Адзінае, што моцна засмучала, — мама бывала сумнай і не вельмі часта гутарыла з дачкой. Вось Стася пакладзе галаву маці на калені, каб тая пагладзіла, але тая просіць яе падняцца, бо шмат спраў… Або мама магла прасядзець за сталом увесь вечар, гледзячы на дождж за акном, трывожна ўздыхаючы…

Дачка адчувала, што з мамай штосьці не тое, бо пасля яе паўсюдна заставаліся лужынкі, кроплі вады, вільгаць на канапе.

Маміна скура была нібыта з сыру, мяккая, са своеасаблівым пахам, але гэта ўсё ж была мама, родная маці.

Стася старалася вучыцца, па абедзе яна прыносіла дадому навіны пра свае адзнакі ды матэрыял, які ім далі на ўроках. Яна шмат чытала, гуляла з коткай і надоўга нават забылася, што за сасновым лесам ёсць пляж і мора. Ёй нічога не было трэба, акрамя мамы, якой яна распавядала цяпер пра ўсё на свеце, седзячы за сталом, на якім былі бліны з маслам і варэннем.

Стасі хацелася вучыцца і моцна хацелася радаваць маму, і, каб неяк кампенсаваць столькі гадоў самоты, яна не заставалася пасля ўрокаў пагуляць хоць гадзінку з аднакласнікамі. Акрамя аднаго разу.

Гульня

Гэта быў канец траўня, апошні вучэбны дзень, апошні клас. Стасі дужа хацелася застацца з сябрамі, бо яны могуць больш ніколі не ўбачыцца: хтосьці з'едзе вучыцца, хтосьці пойдзе працаваць.

Затрымацца, пагутарыць, пагуляць, падурэць, бо наперадзе апошняе бестурботнае кароткае лета, паступленне… Дзяўчына вырашыла застацца ў кампаніі, дзе хлопцы хутка знайшлі віно і гітару.

Дадому Стася вярнулася позна і была не ў гуморы, бо стамілася, віно грукала ў скронях, і, да ўсяго, яна намуляла ногі новымі святочнымі туфлікамі. Маці сядзела на ложку, было відаць, што дачка яе пабудзіла.

— Чаго ты так позна?

— А што? Вунь, аказваецца, усе мае аднакласнікі ўжо тры гады як вяртаюцца яшчэ пазней! Што я табе, закладніца нейкая!? — Стася абуралася надта рэзка, вінаваты быў алкаголь.

— Я проста запытала, дачушка, чаго ты на маці крычыш?

— Я не крычу, я хачу, каб ты нарэшце перастала за мной сачыць!

— Добра, Стася, дарагая, я ж табе казала, што я тут толькі дзеля цябе, толькі калі табе патрэбная!

— Ай, слухай, хопіць мне тут залівадь! Ты як вільготная сурвэтка, як рыба, як мяккі сыр, ты мяне кінула жыць з цёткай… Сама сказала, што хутка вернешся, а насамрэч! — і Стася заплакала. — Цябе не было шмат гадоў! Ты мяне кінула, прымусіла піць, а цяпер я нікому з аднакласнікаў не цікавая, і сябрам не патрэбная, бо жыву тут, з табой, у лесе! Як… Як з Бабай Карготай! Усе ўжо цураюцца мяне!

— Што ты такое кажаш?

— Што–што?! Дзе ты была?! Дзе?!

— Я ж казала, у моры… Працавала… Усё дзеля нас!

— Ай, ды ну цябе! — Стася расчыніла дзверы, шпурнула свае прыгожыя святочныя туфлі на абцасах і басанож пабегла ў бок пляжу, ступаючы на вострыя шышкі ды галінкі.

Усё, чаго хацела дзяўчына, — выпіць яшчэ віна, супакоіцца.

Стася бегла і дарогаю разумела, што яна перабольшыла, што не трэба было так з мамай гаварыць, што яна ўсё–ткі не мае рацыі, бо маці вярнулася, хоць і не зусім такая, якой адплывала ў мора, але час мінае, і хто ведае, як мусяць выглядаць людзі пасля шматгадовай працы на караблі.

Дзяўчына раптам спынілася. Яна больш не хацела піць і бегчы на пляж, ёй трэба вярнуцца дадому. Вярнуцца да мамы і папрасіць прабачэння.

Калі Стася ўвайшла ў дом, мамы ўжо не было, толькі некалькі кропель салёнай вады на стале і лужына, якая не паспела высахнуць, нагадвалі пра тое, што калісьці мама любіла тут сядзець. А побач, на ложку, ціхамірна спала Лэцці, яна паспела ўпаляваць мышанё і цяпер, пасля смачнай вячэры ні на што не звяртала ўвагі.

Сяргей Календа нарадзіўся
15 сакавіка 1985 года ў Капылі.

«Толькі калі мамы не стала, я зразумеў, як шмат ёй не распавёў і як шмат не пражыў з ёй важных момантаў, і тады я вырашыў напісаць гэтае апавяданне».